

KAZAKİSTAN'IN TERÖRİZMLE MÜCADELESİ VE BÖLGE GÜVENLİĞİNDEKİ ROLÜ

Kazakhstan's Fight Against Terrorism and It's Role in Regional Security

Buket ÖNAL

Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kocaeli.
buketonal@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9075-257X

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 11.12.2025
Kabul Tarihi: 16.01.2026
DOI: 10.59281/turkiz.1840200

Kaynak göstermek için:

Önal, B., (2026). Kazakistan'ın Terörizmle Mücadelesi ve Bölge Güvenliğindeki Rolü. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 17(1): 179-209.

Özet

Orta Asya'nın önemli bir aktörü olan Kazakistan için önceleri bir dış tehdit olarak görülen terörizmle mücadele, kendi topraklarında terör eylemleriyle karşılaşılması sonrasında öncelikli bir sorun olmuştur. Kazakistan'ın bu sorunla mücadelesinde hangi yöntemleri kullandığı ve hangi bölgesel ve uluslararası iş birlikleri yaptığı bu makalenin araştırma soruları olmakla beraber, asıl soru bu mücadelenin bölge güvenliğine katkısı olup olmadığı yönündedir. Bu soruların cevapları, Kazakistan'ın tarih boyunca terörle mücadelede üstlendiği tüm yasal düzenlemeleri ve iş birliklerini kapsayan hem Kazakça hem de İngilizce çevirileri içeren birincil kaynaklar aracılığıyla araştırılmaktadır. Bu konuda başarılı olduğu dünya terörizm indekslerindeki ülke sıralamalarıyla da ispatlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Güvenlik, Terörizm, Terörizmle Mücadele, Orta Asya, Kazakistan.

Abstract

For Kazakhstan, a significant actor in Central Asia, combating terrorism, initially viewed as an external threat, has become a priority issue following the occurrence of terrorist acts on its own territory. While the methods Kazakhstan uses to combat this problem and the regional and international collaborations it engages in constitute the research questions of this article, the real question is whether this effort contributes to regional security. The answers to these questions are explored through primary sources, including both Kazakh and English translations, covering all the legal regulations and collaborations Kazakhstan has undertaken in its fight against terrorism throughout history. Success in this area is also evidenced by its ranking in global terrorism indexes.

Keywords: Regional Security, Terrorism, Fighting Terrorism, Central Asia, Kazakhstan.

Giriş

Tarihsel süreçte ve farklı dinamiklerle hemen her yerde görülen terörizm, çağımızda en ciddi meselelerden birine dönüşmüştür. Evrensel bir sorun hatta tehdit olan “terörizm”in maalesef net bir evrensel tanımı yoktur. Terörizmin evrensel bir tanımını geliştirme süreci, bazı devletlerin kendilerini kesin bir formüle bağlama konusundaki isteksizliği ve uluslararası örgütlerin buna yönelik çabalarının “öneri”den öteye geçememesinden dolayı da karmaşıkmıştır. Küresel bir tanımın karşı karşıya olduğu bir diğer sorun, işlenen eylemin türüne, mağdurların niteliğine veya terörist eylemin yöntem türüne göre özel koşulların hesaba katılmasındaki zorluktur. Bu durum, uluslararası toplumun bu toplumsal açıdan tehlikeli olguya karşı mücadele çabalarının birleştirilmesini engellemekle kalmayarak, aynı zamanda terör faaliyetlerinin büyümesi için de elverişli koşullar yaratmıştır. Çoğu zaman terör ve terörizm kavramlarının aynı şeyi ifade ettiği görüşü hâkim olsa da iki kavramı farklılaştıranlar da vardır. Kavramların farklılığına vurgu yapanlar terörü kısaca, “silahlı eylemler marifetiyle kendini ve davasını duyurma” olarak tanımlarken, terörizmi de “bu eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran, geliştiren düşünce disiplini veya akımı” olarak tanımlanmaktadır. Kimine göre de terörizm, amacı bireyleri, grupları veya hükûmetleri teröristlerin taleplerine boyun eğecek kadar terörize etmek veya alarma geçirmek olan bir terörist eylemdir ki, bu anlamıyla terör kavramından farkı yoktur. Bu makalede de bu anlamıyla kullanılmıştır (Önal 7; Ayupova ve diğerleri 478; Sorel 368).

“Terörizm” kavramının tanımlanmasının temeli, Latince korku, dehşet kelimesinden gelen “terör” kelimesidir. Genel anlamda “siyasal bir dava uğruna girilen, toplumu korkutmaya, yıldırmaya yönelik her türlü eylem” olarak tanımlanan terör tanımında da zaman zaman değişiklikler olsa da “tehdit” ve “şiddet” unsuru her zaman merkezinde yer alır. (Önal 6-7) Bu yönüyle terörizmi “genel olarak korku yaymak ve böylece siyasi veya ideolojik hedeflere

ulaşmak için şiddeti kullanan veya kullanmakla tehdit eden bir zorlama yöntemi” ve/veya “bir toplumda genel bir korku iklimi yaratmak ve böylece belirli bir siyasi hedefe ulaşmak için şiddetin hesaplanmış kullanımı” olarak tanımlayabiliriz. Terörizm, bu tanımla hem sağcı hem de solcu hedeflere sahip siyasi örgütler, milliyetçi ve dinî gruplar, devrimciler ve hatta ordular, istihbarat servisleri ve polis gibi devlet kurumları tarafından da uygulanmıştır. Her türlü biçimi ve taktiğiyle terörizm, toplumların temellerini hedef alır ve barış, adalet ve insan onuru gibi ortak değerlere doğrudan meydan okur. İnsan haklarını, temel özgürlükleri ve demokrasiyi ortadan kaldırmayı amaçlar. Milletlerin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit eder ve meşru hükûmetleri istikrarsızlaştırmaya çalışır. Yerel bir karakterde ortaya çıkan terörizmin zaman içinde bölgeselleştiği ve daha sonra uluslararasılaştığı görülmüştür (“Global Issues Countering Terrorism”; “Counter-Terrorism 1 1”; “Terrorism”; Kaskabayeva 58).

Orta Asya’da da sıklıkla militan radikal dini istismar eden terör örgütlerinin/grupların yarattığı terör eylemleriyle anılan terörizm ve terörizmle yakından bağlantılı olan dinî aşırılık, bölgedeki en önemli tehditlerden biri olarak görülmektedir. Farklı mezheplerden Müslüman nüfus; bağımsızlık sonrası yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar; Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Afganistan’dan çekilmesi ve Afganistan’daki istikrarsızlık; bazı uluslararası terör örgütlerin merkezlerine yakınlık; bu örgütlerin finansmanını sağlayan yasadışı uyuşturucu, silah kaçakçılığı ve yasadışı göç, insan kaçakçılığı rotasında bulunmak; gençlerin cihatçı gruplara olan ilgisi (grup kimliği ve kardeşlik bağları, dayanışma ve idealizm gibi kişisel faktörler); cihatçı gruplardaki Orta Asyalı savaşçıların varlığı ve savaşçıların ülkelerine dönmeleri sonrası burada eylemlerine devam etmeleri ya da en azından terör faaliyetleri için hayata geçirilebilecek uyuyan hücreler kurabilme potansiyelleri vb. nedenler, bu örgütlerin bölgeye sızmasını ve/veya bölgede benzer örgütlenmelerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Bu örgütler ya da gruplar “yurtdışındaki dini aşırılıkçı örgütlerle

güçlü bağlar kurmak ve militan grupların eğitime dahil olmak ve faaliyetleri için maddi ve teknik destek sağlamak” için aktif olarak çaba sarf etmektedirler. Bunlardan bazıları Özbekistan İslam Hareketi; Akromiya; Hizb an-Nusra; El Kaide ile bağlantıları olduğu iddia edilen Orta Asya Cemaat Mücahitleri; Taliban’a bağlı bir grup olan Tehrik-e-Taliban Tacikistan’dır. Bölgedeki bu tehditle mücadele ancak bölge ülkelerinin iş birliği ve ortaklığıyla mümkün olabileceği açıktır (Sharipova ve Beissembayev 1704; Aben 52-53; Omelicheva 169-170; Soliev 50).

1991 sonrası diğer bölge ülkelerine nazaran daha avantajlı konumda yer alan ve uzun süre topraklarında terör eylemleriyle karşılaşmayan Kazakistan için bölgedeki terörizm, başlarda gerçek bir tehditten ziyade Orta Asya’daki genel güvenlik ortamı çerçevesinde dışsal bir tehdit olarak görülmüştür. (Karin) Ancak zamanla gerek bölgedeki terör eylemlerinde Kazak vatandaşlarının yer alması, gerek cihatçı gruplardaki savaşçılar arasında Kazak vatandaşların giderek artışı ve gerekse kendi topraklarında terör eylemleriyle karşı karşıya kalması sonucu hem içte hem de dışta “terörle mücadele” Kazakistan için önemli bir politika hâlini almıştır. Kazakistan’ın “terörle mücadele”ye yönelik yasal düzenlemeleri, kurumsallaşması, uluslararası ve bölgesel örgütlerle buna yönelik ortaklıkları ve bölge ülkeleriyle olan iş birlikleri bölge güvenliğine de olumlu yansımaktadır.

Nitekim akademik çalışmalarda önemli bir veri sağlayan, terörizmin küresel etkisini ölçen ve Ekonomi ve Barış Enstitüsü (Institute for Economics and Peace/IEP) tarafından terör saldırılarının sayısı, ölümler, yaralanmalar ile ekonomik kayıplar gibi faktörleri analiz eden Küresel Terörizm Endekslerindeki düşüş de bunu göstermektedir.

Bu makalenin amaçlarından biri de Orta Asya güvenlik boyutunun önemli bir unsuru olan “terörle mücadeleye” Kazakistan merkezinden bakmak ve bu analizi yaparken Kazakistan’daki yasal düzenlemeler, kurumsal alt yapı, bölgesel ve uluslararası örgütlerle

ortaklıklar ve bölge ülkeleriyle iş birlikleri çerçevesinde ele alarak Türkçe literatüre katkı sağlamaktır.

1. Kazakistan'ın Terörizmle Mücadelesi

Kazakistan'da terörizm sorunu yakın zamana kadar ulusal güvenliğe gerçek bir tehdit oluşturduğu ölçüde değil, yalnızca potansiyel bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. 1990'ların sonu 2000'lerin başına kadar, Kazakistan için "terör sorunu", diğer ifade ile terörizmle ilişkili güvenlik tehdidi, genellikle diğer devletlerin vatandaşlarının terör faaliyetleri ve yasadışı silahlı oluşumlara katılım amacıyla ülke topraklarında bulunmalarıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak hem 2000'lerin başı ve ortasında Kazakistan vatandaşlarının komşu ülkeler başta olmak üzere yurt dışındaki terör faaliyetlerine katılımının artması hem de 2000'lerin sonuna doğru bu terör faaliyetlerinin Kazakistan'a sıçraması ile "terör" artık önemli bir tehdit boyutuna ulaşmıştır. Özellikle Şubat 1999'daki Özbekistan Taşkent terör saldırısı, 1999-2000'de Kırgızistan'ın güneyindeki Batken olayı, Kazakistan topraklarında büyük can ve mal kayıplarının verildiği 12 Kasım 2011'de Taraz'da, 5 Haziran 2016'da Aktobe'de, 18 Temmuz 2016'da Almatı'da gerçekleştirilen terör saldırıları sonrası "terörle mücadele", Kazakistan'da devlet politikasının önceliklerinden biri hâlini almıştır (Duysen; Karin). Yaşananlardan alınan derslerle ve tecrübeyle Kazakistan, terörizmle mücadelede hem yasal ve kurumsal düzenlemeler yapmış hem de bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla olan ortaklıklar ve bölgedeki ülkelerle iş birlikleri sayesinde kısa zamanda önemli başarılar elde etmiştir. Ülke raporlarıyla da doğrulanan bu durum, doğal olarak bölge güvenliğine de olumlu yansımıştır.

1.2. Kazakistan'da Terörizmle Mücadeleye Yönelik Düzenlemeler

1.2.1.Yasal Düzenlemeler

Kazakistan aşırılık ve terörizmle mücadeleye özel önem vermiş ve terörle mücadele ve önleme, devlet politikasının önceliklerinden biri

hâlini almıştır. Bu amaçla, terör ve aşırılıkçı faaliyetlerin tespiti ve bastırılması için yasal ve kurumsal çerçevelerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda önemli çalışmalar yürütmüş ve yasal çerçeve güçlendirilirken birçok terörle mücadele programı uygulanmıştır. Terörle mücadelede olumlu değişiklikler yaratan yasal düzenlemelerin bazıları (Tablo 1)'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Terörle Mücadeledeki Yasal Düzenlemeler

TARİH	SAYI	KANUN BAŞLIĞI
13 Temmuz 1999	416- I	Terörle Mücadele Hakkında
18 Şubat 2005	31-III	Aşırılıkla Mücadele Hakkında
28 Ağustos 2009	191- IV	Suç Gelirlerinin Yasallaştırılmasına (aklanması) ve Terörizmin Finansmanına Karşı Eylemler Hakkında
11 Ekim 2011	483- IV	Dini Faaliyetler ve Dini Dernekler Hakkında
8 Ocak 2013	63-V	Terörle Mücadele Konularında Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bazı Yasama Düzenlemelerinde Değişiklik ve Eklmelerin Yapılması Hakkında (Terörle Mücadele Yasası)
3 Temmuz 2014	226- V	Ceza Kanunu
	28-VI	Aşırıcılık ve Terörizme Karşı Eylem Konularına İlişkin Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bazı Yasama

22 Aralık 2016		Düzenlemelerinde Değişiklik ve Eklmelerin Yapılması Hakkında
-------------------	--	---

Kaynak: Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur.

1999 yılına kadar terörle mücadele mevzuatı olmayan Kazakistan, ilk olarak Temmuz 1999'da terörizmle mücadele için yasal ve örgütsel temeli oluşturacak, her türlü mülkiyete sahip devlet organlarının ve örgütlerinin faaliyet düzenini ve vatandaşların terörizmle mücadeleyle ilişkili hak, yükümlülük ve garantilerini tanımlayan *Terörizmle Mücadele Hakkında Yasayı* kabul etmiştir. Yasa, “devlet ve yerel yürütme organları tarafından terörizmi tespit etmek, incelemek, ortadan kaldırmak için uygulanan yasal, ekonomik, sosyal, örgütsel, eğitimsel, propaganda ve diğer önlemlerin bir bütünü” anlamına gelen terörizmin önlenmesinin tanımını formüle eder. “Kazakistan Cumhuriyeti tarafından onaylanan uluslararası antlaşma, bu Kanunda yer alan kurallardan farklı kurallar koyarsa, uluslararası antlaşma kuralları uygulanır” ibaresi doğrultusunda zaman zaman bu Yasa’da değişiklikler ve ekler yapılmıştır (Ayupova ve diğerleri 478; 416-I/1999).

Kazakistan, 2004'te Taşkent'teki terörist bombalamalarında Kazak vatandaşlarının katıldığı ortaya çıkarıldığında “yerel nitelikte bir aşırılık sorunu” olduğunu kabul etmiş ve Aşırılıkla Mücadele Yasası'nı kabul ederek yasaklı “aşırılıkçı” örgütlerin yeni, ancak yeterince tanımlanmamış yasal bir kategorisini oluşturmuştur. Kazakistan'ın 2005 tarihli *Aşırılıkla Mücadele Hakkındaki Yasa'sı*, “kişi ve vatandaşın hak ve özgürlüklerini, anayasal yapının temellerini, Kazakistan Cumhuriyeti'nin egemenliğini, topraklarının bütünlüğünü, dokunulmazlığını ve bölünmezliğini ve ulusal güvenliği korumak amacıyla” aşırılığı yasaklamaktadır. Yasa'ya göre, “anayasal sistemin zorla değiştirilmesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin egemenliğinin, topraklarının bütünlüğünün, dokunulmazlığının ve bölünmezliğinin ihlali, devletin ulusal güvenliği ve savunma kapasitesine zarar verilmesi, iktidarın zorla ele geçirilmesi veya

iktidarın zorla tutulması, yasadışı paramiliter güçlerin oluşturulması, yönetilmesi ve bunlara katılım, silahlı isyanın örgütlenmesi ve buna katılım, toplumsal, sınıfsal çekişmelerin kışkırtılması *siyasi aşırılık*; ırksal, etnik ve genel çekişmelerin kışkırtılması, şiddet veya şiddete teşvik ile ilgili olanlar *ulusal aşırılık* ve dinsel nifak veya çekişmeyi teşvik etmek ve vatandaşların güvenliği, yaşamı, sağlığı, ahlaki veya hak ve özgürlüklerini tehdit eden herhangi bir dinsel uygulamanın kullanılması *dini aşırılıktır*. Diğer aşırılık biçimlerinden farklı olarak dinî aşırılık, inanç ve dinî inançlar için mücadelede önemli bir faktör olarak devletin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün ihlaline karşı dinî sembolleri kullanarak, hükûmet yapılarını zorla ve fetih gücüyle değiştirmeyi amaçlamaktadır. Yasa ile bunlara yönelik mücadele yöntemleri belirlenmiştir. Ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti devlet organları aşırılığı önlemek, tespit etmek ve bastırmak amacıyla yabancı ülkelerle ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmayı ve herhangi bir durumda uluslararası anlaşmaların hükümlerinin geçerli olacağını da kabul etmiştir (31-III/2005; Rızhiçkin 137; Abdrakhman).

2009'da kabul edilen *Suç Gelirlerinin Yasallaştırılmasına (aklanması) ve Terörizmin Finansmanına Karşı Eylemler Hakkında Yasa*, terörizmin ve terörizmin finansmanının önlenmesi ile kitle imha silahlarının yayılmasının ve bunların finansmanının önlenmesi ve durdurulmasıyla ilgili hedefli mali yaptırımların uygulanması mekanizmalarını tanımlar (191-IV/2009).

Aşırılıkçı veya radikal dinî terör örgütleri/gruplarıyla mücadelede Kazakistan'ın aldığı inisiyatiflerden biri de dinî faaliyet ve dernekleri yasal düzenleme içine almaktır. Bu girişimlerden biri, 2011'de kabul edilen *Dini Faaliyetler ve Dini Dernekler Hakkındaki Yasa*'dır. Bu Yasa, "Kazakistan Cumhuriyeti'nin demokratik, laik bir devlet olarak kendini temsil ettiği, herkesin vicdan özgürlüğü hakkını teyit ettiği, dinî inançları ne olursa olsun herkese eşit haklar sağladığı, halkın kültür ve manevi yaşamının gelişmesinde Hanefi İslam ve Ortodoks Hristiyanlığının tarihî rolünü tanıdığı, diğer

dinlere saygı gösterdiği, Kazakistan halkının manevi mirasıyla birleştiği, dinler arası uyumun, dinî hoşgörünün ve vatandaşların dinî inançlarına saygı gösterilmesinin önemini kabul ettiği gerçeğine dayanmaktadır”. Bu Yasa ile, dinî kurumlar yeniden kayıt altına alınmış ve özerk yapıya sahip Kazakistan Müslümanları Dini İdare Başkanlığı ve ona bağlı kuruluşlara resmî çalışma izinleri verilmiştir. Dinî oluşumların devletle ilişkisi belirlenmiş, devlet organlarının faaliyetlerine müdahale etmeleri ve siyasi faaliyetlerde bulunmaları yasaklanmıştır (483-IV/2011).

Terörle Mücadele Konularında Kazakistan Cumhuriyeti’nin Bazı Yasama Düzenlemelerinde Değişiklik ve Eklmelerin Yapılması Hakkındaki 2013 tarihli Yasa’sı devletin terörle mücadele çabalarında insan haklarına saygı gösterilmesini ve bu hakların korunmasını güvence altına almış ve terörle mücadele yükünü sadece istihbarat servislerine ve güvenlik güçlerine yüklemek yerine, sivil toplumla bağlantı kurmak için temelini genişletmiştir. Terörle mücadeleye yardımcı olmak için sivil topluma yapılan bu çağrı, Yasa’yı Orta Asya’da benzersiz kılmıştır. Yasa’yı önemli kılan unsurlardan biri de terörizme verilen desteğin sosyal temelini azaltmak için güvenlik güçleri ve vatandaşlar arasında iş birliğini kolaylaştıran bir “yurttaşlık bilincinin” geliştirilmesini sağlamayı amaçlamasıdır (63-V/2013; McDermott).

2014 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Ceza Kanunu kamu güvenliğine ve kamu düzenine karşı suçlar/Madde 255’de “terör eylemi”, “patlama, kundaklama veya insanlara ölüm tehlikesi yaratan diğer eylemler, bu eylemlerin kamu güvenliğini ihlal etmek, halkı korkutmak, Kazakistan Cumhuriyeti devlet organlarının, yabancı devletlerin veya uluslararası kuruluşların karar alma süreçlerini etkilemek, savaş kışkırtıcılığı yapmak veya uluslararası ilişkileri karmaşık hale getirmek amacıyla yapılması halinde önemli maddi hasara neden olması veya diğer sosyal açıdan tehlikeli etkilere yol açması ve ayrıca belirtilen eylemlerin aynı amaçlarla yapılması tehdidi” olarak tanımlanmış ve buna yönelik cezalar belirlenmiştir. Yasa, ayrıca terörizmin finansmanını neyin

oluşturduğuna dair tanımları netleştirmiştir (226-V/2014; “Kazakhstan: Law No. 226-V”; Ayupova ve diğerleri 478).

2016'daki terör saldırıları sonrası terörizmle mücadelede yeni tedbirler alınmasını zorunlu kılmış ve ceza mevzuatında değişiklikler yapılması öngörülmüştür. Aralık 2016'daki *Aşırılık ve Terörizme Karşı Eylem Konularına İlişkin Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bazı Yasama Düzenlemelerinde Değişiklik ve Eklmelerin Yapılması Hakkında* Yasa ile terörizmin asıl finansman kanalları olan yasa dışı uyuşturucu trafiği, silah satışı ve göç alanında sıkı tedbirler alınmıştır (28-VI/2016). 2017'den itibaren de terörizm suçunun cezai sorumluluğu sıkılaştırılmıştır. Kazakistan ceza mevzuatı teröristler için en ağır cezalar olarak müebbet hapis ve ölüm cezasını öngörürken, 2017 yılında da terör suçları tanımına giren on bir suç için hapis cezaları artırılmıştır. 10 Mart 2017 tarihli anayasa değişiklikleri uyarınca Anayasa'nın 10. maddesine “terör suçları işlemek ve zarar vermek” suçundan mahkeme kararıyla “vatandaşlıktan çıkarılma”ya imkân tanıyan bir hüküm de eklenmiştir (51-VI/2017; Rızhiçkin 140; “Kazakistan'da terörle mücadele yasası kabul edildi”).

Terörizmin ve aşırılık finansmanının önünün kesilmesine yönelik olarak finansal işlemler izlenmekte ve şüpheli işlem görülen hesaplar dondurulmaktadır. 2017'den bu yana Kazakistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Mali İzleme Komitesi terörizm ve aşırılık finansmanı ile ilişkili örgüt ve kişilerin listesini internet sitesinde yayınlanmaktadır (Rızhiçkin 142). Kazakistan, teröristlere çevrimiçi katılımı önlemek için de 2017 yılında bir “Siber Güvenlik Konsepti”ni geliştirmiştir. Bu girişim, radikal akımlara olan ilgiyi azaltmak için önemli bir yöntem haline gelmiştir (407/2017).

Kazakistan'da örgütlerin amaçları ve faaliyetleri Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası ve Yasaları ile Kazakistan Cumhuriyeti'nin katıldığı uluslararası antlaşmalarla çelişiyorsa “terör örgütü” olarak kabul edilir. Nitekim 2004'ten itibaren birçok terör örgütü/aşırılık

yanlısı grubun Kazakistan Cumhuriyeti topraklarındaki faaliyetleri yasaklanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Kazakistan Topraklarında Faaliyetleri Yasaklanan Terör Örgütleri/Aşırılık Yanlısı Gruplar

Yasaklama Tarihi	Yasaklanan Örgüt/Grup
15 Ekim 2004	<i>El Kaide</i>
15 Ekim 2004	<i>Özbekistan İslami Hareketi</i>
15 Ekim 2004	<i>Doğu Türkistan İslami Hareketi</i>
15 Ekim 2004	<i>Kürdistan Halk Kongresi</i>
15 Mart 2005	<i>Asbat el-Ensar</i>
15 Mart 2005	<i>Müslüman Kardeşler</i>
15 Mart 2005	Taliban Hareketi ¹
15 Mart 2005	<i>Orta Asya Mücahitleri Cemaati</i>
15 Mart 2005	<i>Leşker-i Tayyibe</i>
15 Mart 2005	<i>Sosyal Reform Derneği</i>
28 Mart 2005	Hizb-ut Tahrir (Aşırılık Yanlısı Grup)
17 Kasım 2006	<i>AUM Shinrikyo</i>
17 Kasım 2006	<i>Doğu Türkistan Kurtuluş Örgütü</i>
5 Mart 2008	<i>Türkistan İslam Partisi</i>

¹ BM Güvenlik Konseyi'nin Taliban'ı terör örgütü listesinden silmesi üzerine Kazakistan da Taliban hareketinin BM uygulamalarına uygun olarak listeden çıkarılmasına karar vermiştir (Teslova).

25 Kasım 2011	<i>Cund el-Halifat (Halifeliliğin Askerleri)</i>
7 Haziran 2012	<i>“Güven Eğitim Hayat”</i>
26 Şubat 2013	<i>Tebliğ Cemaati</i>
18 Ağustos 2014	<i>Tekfir vel-Hicret</i>
15 Ekim 2015	<i>İŞİD (DEAŞ)</i>
15 Ekim 2015	<i>El-Nusra Cephesi</i>

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur: “Counter-terrorism in Kazakhstan” 13; “The list of prohibited foreign organizations in Kazakhstan”; “Terör örgütlerinin listesi”; “Kazakistan’da 7 büyük terör örgütü yasaklandı”

Her geçen gün ulusal güvenliği tehdit eden çok sayıda yeni bir meydan okuma ve risk yelpazesi ortaya çıkmaktadır. Bu koşullarda ulusal sistemin, bireylerin, toplumun ve devletin şiddet içeren nitelikteki aşırılık yanlısı tezahürlerinden ve terör tehditlerinden güvenilir bir şekilde korunması için mevcut mekanizmada iyileştirmeler yapılması ihtiyacı doğmaktadır. Bu nedenle “2013-2017” ve “2018-2022” yılları için Kazakistan Cumhuriyeti’nde dinî aşırılık ve terörizmle mücadele devlet programları onaylanmıştır. Bu programlar, dinî aşırılık ve radikalizmin yayılmasını önlemek için çeşitli tedbirleri öngörmektedir (Abdrakhman; 648/2013; 124/2018).

1.2.2. Kurumsal Düzenlemeler

Terörle ve aşırılıkla mücadele için belirlenen bu yasal düzenlemelerin koordinasyonu ve yürütülmesi için Kazakistan kurumsallaşma sürecine de hız vermiştir. Kazakistan Cumhuriyeti’nde terörle mücadele alanındaki faaliyetlerin koordinasyonundan sorumlu yetkili devlet organı, 1992’de kurulan *Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Komitesi*’dir. Aralık 2003’te de Cumhurbaşkanı’nın kararnamesi ile terörizm ve dinî aşırılığın tezahürleriyle mücadelede tüm güvenlik teşkilatlarının en etkili

şekilde çalışması için Ulusal Güvenlik Komitesi bünyesinde *Terörle Mücadele (Antiterör) Merkezi* kurulmuş ve tüm özel yapıların, kolluk kuvvetlerinin ve diğer teşkilatların faaliyetlerini koordine etmekle görevlendirilmiştir. Merkezde İçişleri ve Savunma Bakanları da dahil olmak üzere tüm güvenlik teşkilatlarının başkanları yer almaktadır (Karin; “Countering Terrorism a”; 124/2018).

Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı *Aşırılıkla Mücadele Dairesi*, İçişleri Bakanlığı’nın aşırılıkla mücadele ve terörizm alanındaki görevlerini organize eden ve uygulayan yapısal bir bölümüdür. 2011 yılında, Cumhuriyetin tüm bölgesel bölümlerinde Aşırılıkla Mücadele Daireleri oluşturulmuştur (“Aşırılıkla Mücadele”).

2005 yılında kurulan *Terörizm ve Aşırılıkla Mücadele Uzmanları Eğitim Merkezi*, İçişleri Bakanlığı Akademisi bünyesinde faaliyet göstermektedir (Rızhiçkin 144).

Ülkedeki terörist tehditleri ortadan kaldırmaya yönelik ek kuvvetlerin oluşturulması da terörle mücadelenin önemli bir aşamasıdır:

- 1990 yılında Rus İstihbarat ve Gizli Servisi KGB bünyesinde Alma Ata’da oluşturulan (Alfa Grubu), 1993’ten itibaren de Ulusal Güvenlik Komitesi’nin emrine devredilen *Arystan Birimi*, bireye, topluma ve devlete yönelik diğer tehlikeli suç saldırılarını bastırmayı amaçlayan özel amaçlı bir birimdir ve Ulusal Güvenlik Organları Hakkında Yasası’nın 11. maddesi gereği “Milli Güvenlik Komitesi Başkanı tarafından belirlenen prosedüre uygun olarak ulusal güvenlik organları tarafından yürütülen operasyonel-savaş ve diğer faaliyetlere” katılmaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Servisi’nin “A” Güvenlik Servisi’nin Hizmeti”; Rızhiçkin 144; “Kazakistan terörle mücadele birimi Arystan”).
- 1996 yılında İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan ve doğrudan İçişleri Bakanı’na bağlı olan *Sunkar Birimi*, askerlerin ülkenin herhangi bir bölgesinde hizmet ve muharebe görevlerini yerine getirmek üzere acil

transferine olanak sağlayan mobil bir birliktir. Görevlerinden biri de aşırılık ve terörizm eylemlerinin bastırılmasıdır ("9 Haziran - Askeri Personel ve Özel Kuvvetler Birliği Günü").

- 1998 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan ve doğrudan İçişleri Bakanı'na bağlı olan *Arlan Birimi*, organize suç örgütleriyle mücadele etmeyi amaçlayan özel amaçlı bir birimdir. Eğitim sürecinin önemli bir kısmı terörle mücadeleyle ilgilidir ("9 Haziran - Askeri Personel ve Özel Kuvvetler Birliği Günü").

- 1999 yılında İçişleri Bakanlığı iç birliklerinin bir parçası olarak (Ulusal Muhafızların Başkomutanlığı'na bağlı) oluşturulan özel amaçlı birim *Burkit*, terörle mücadeleye ve terör eylemlerini bastırmaya yönelik özel operasyonlara katılmaktadır ("9 Haziran - Askeri Personel ve Özel Kuvvetler Birliği Günü").

- 2003 yılında İçişleri Bakanı'nın emriyle, ayrı bir devriye polis taburunun parçası olarak özel amaçlı bir birim olarak oluşturulan *Özel Hızlı Müdahale Ekibi (SOBR)*'nin görevlerinden biri de terörle mücadeledir ("Bugün Özel Hızlı Müdahale Birimi'nin kuruluşunun 20. yıl dönümü"; "9 Haziran - Askeri Personel ve Özel Kuvvetler Birliği Günü").

Kazakistan, Dinde Radikalleşme ve Aşırılığı Önlemeye yönelik kurumsallaşmaya da 2005 yılından itibaren hız vermiştir. Bu amaçla 2005'te *Din İşleri Komitesi*; 2007'de *Dini Konular Bilimsel Araştırma ve Analitik Merkezi*; 2008'de *Uluslararası Kültürler ve Dinler Merkezi*; 2011'de *Din İşleri Ajansı*; Uluslararası Kültürler ve Dinler Merkezi bünyesinde: *Bilimsel ve Metodolojik Konsey*, *Medyada Dini Konuların Ele Alınması Metodolojik Konseyi* ve *Kazakistan Din Alimleri Kongresi*; 2016'da da toplumdaki radikalleşmeyi ve yıkıcı dinî öğretilerin halk arasında yayılmasını önlemek amacıyla devlet sisteminin iyileştirilmesine yönelik bir sonraki aşama olarak *Diyanet İşleri ve Sivil Toplum Bakanlığı* oluşturulmuştur (Rızhiçkin 137-138; "Din İşleri ve Sivil Toplum

Bakanlığı kuruldu”; “International Center of Cultures and Religions”).

2014 yılında, terörizm veya aşırılıktan hüküm giymiş mahkumlar için *Akniet (AQNIET) Cumhuriyetçi Rehabilitasyon Merkezi* açılmıştır. Merkez, dinî radikalizm ve hoşgörüsüzlüğe karşı toplumun gücünü güçlendirmeyi ve uyumlu hale getirmeyi amaçlayan bir sivil toplum kuruluşudur. Bunun dışında Devlet, bölgesel rehabilitasyon merkezlerinin açılmasını desteklemiştir (“Hakkımızda”).

2. Kazakistan’ın Terörizmle Mücadelede Bölgesel ve Uluslararası Örgütlerle Ortaklıkları ve Bölge Devletleriyle İş Birlikleri

Uluslararası terör ve aşırılıkla mücadelenin tüm kademelerde devletlerarası karşılıklı etkileşimi gerektirdiğinin bilincinde olan Kazakistan söz konusu alanda bir dizi uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri imzalamış, bölgesel ve uluslararası örgütlerle ortaklık içinde olmuştur. (Tablo 3)

Tablo 3: Kazakistan’ın Üye Olduğu Terörle Mücadele Kapsamında Ortaklık Kurulan Bölgesel ve Uluslararası Örgütler

Bölgesel Terörle Mücadele Kuruluşları
<i>Asya’da İş birliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (AİGK)</i> Asya’da barış ve güvenliği sağlamak için etkili bir yapı kurma fikri ilk olarak Kazakistan Cumhuriyeti’nin Birinci Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından 5 Ekim 1992’de BM Genel Kurulu’nun 47. oturumunda önerilmiş, Konferans’ın kurucu belgesi olan Almatı Yasası 2002’de kabul edilmiştir. AİGK’nın temel amacı üye ülkeler arasında güven ve iyi niyet ortamı yaratmaktır. AİGK Güven Artırıcı Önlemler Kataloğu, güven artırıcı önlemleri beş boyutta belirlemektedir: ekonomik, çevresel, insani, askerî-politik ve yeni zorluk ve tehditlere karşı koyma (“CICA”) -“Terörizmin Ortadan Kaldırılması ve Medeniyetler Arası Diyalogun Geliştirilmesi Hakkında Bildiri” (2002)

- “Yeni Asya, Barış, İstikrar için Diyalog, Güven ve Koordinasyonun Güçlendirilmesi Bildirgesi” (2014)

-“Diyalog Yoluyla Asya'da Barış, Güvenlik, İstikrar ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Teşviki Bildirgesi” (2016),

(“Asya'da Etkileşim ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (CICA)”)

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Terörle Mücadele Merkezi

Haziran 2000 tarihli BDT üye devletlerinin Devlet Başkanları Konseyi Kararı ile kurulan merkez, terörizm ve aşırıçılıkla mücadele alanında BDT güvenlik teşkilatları ve özel servislerinin iş birliğinin koordinasyonunu sağlayan BDT'nin daimî uzmanlaşmış bir kuruluştur. (“About CIS ATC”)

Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Bölgesel Anti-Terörizm Merkezi

2004 yılında kurulan Bölgesel Anti-Terörizm Merkezi'nin temel görevi, ŞİÖ üyesi devletler arasında terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıçılık faaliyetlerine karşı ortak hareketi koordine etmek ve yürütmektir (Altundağ 112)

Kollektif Güvenlik Anlaşması Örgütü

Örgüt, 1992'de Taşkent'te (Özbekistan) Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu (RF), Tacikistan ve Özbekistan başkanları tarafından imzalanan Kollektif Güvenlik Antlaşması'ndan kaynaklanmaktadır. Daha sonra Azerbaycan, Belarus ve Gürcistan (1993) da antlaşmaya katılmış ve Antlaşma, 1994'te yürürlüğe girmiştir. 2002'de, Anlaşmanın kolektif güvenlik alanında ortak çıkarları olan bağımsız demokratik devletleri birleştiren uluslararası bir bölgesel Örgüt olarak mevcut statüsünün yasal olarak kaydedilmesiyle Örgüt niteliğini kazanmıştır. (2012'de Özbekistan Cumhuriyeti üyeliğini askıya aldı) Örgüt'ün işlevselliği daha ziyade geleneksel askeri tehditlerin yanı sıra yeni tehdit ve endişelere (uyuşturucu trafiği, terörizm, kaçak göç vb) karşı koymayı da birleştirebilmesinden ibarettir. (“History of creation, fundamentals of activity, organizational structure”; Semerikov)

Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT)

AGİT, Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğündeki terörizme karşı uluslararası çabalara kapsamlı bir katkıda bulunmakta, terörizmin tezahürlerinin yanı sıra terörist örgütlerin eleman toplama ve destek kazanma koşullarını doğurabilecek çeşitli sosyal, ekonomik, politik ve diğer faktörleri ele almaktadır. Bu çabalar, AGİT Terörle Mücadele için Konsolidasyon Çerçevesi uyarınca BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi ve BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları tarafından yönlendirilmekte ve desteklenmektedir. (“Countering terrorism b”)

Avrasya Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Grubu

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda Avrasya grubu, Belarus, Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Hindistan, RF, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan olmak üzere 9 ülkeden oluşan bir bölgesel kuruluştur. 2004'te Moskova'da Kuruluş Konferansı kararıyla ve RF'nun girişimiyle, Mali Eylem Görev Gücü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve diğer birkaç ülkenin desteğiyle kurulmuştur. Grup, mevcut Mali Eylem Görev Gücü tarzı bölgesel gruplara dahil olmayan Avrasya bölgesi ülkeleri için oluşturulmuştur ve uluslararası terörizm tehdidini azaltmada önemli bir rol oynaması ve devletlerin finansal sistemlerinin şeffaflığını, güvenilirliğini ve güvenliğini ve kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele için uluslararası altyapıya daha fazla entegrasyonunu sağlaması amaçlanmıştır. (“About EAG”)

C5+1 Bölgesel İş Birliği

Beş Orta Asya ülkesi ve ABD'nin ortak endişe duyulan meseleler üzerine görüşmek, bunlar üzerine çalışmak amacıyla 2015'ten beri yıllık toplantılar şeklinde devam eden ortaklıktır. Bu meselelerden biri de terörle mücadeledir. 2022 yılında C5+1 Sekreteryası ve ekonomi, enerji, çevre ve güvenlik çalışma grupları kurulmuştur. (“C5+1 ülkelerinin liderlerinin ortak açıklaması”)

Uluslararası Terörle Mücadele Kuruluşları
<i>BM Terörle Mücadele Komitesi</i> 2001'de ABD'ne yönelik 11 Eylül saldırılarının ardından, Güvenlik Konseyi oybirliğiyle 1373 (2001) sayılı kararı kabul etmiş ve bu kararla ilk kez Konsey'in özel bir Terörle Mücadele Komitesi kurulmuştur. Komite'de üye devletlerin terörizm ve yabancı terörist savaşçıların ortaya çıkan tehditlerine etkili bir şekilde karşı koymak için üstlenmeleri gereken yeni önlemleri ana hatlarıyla belirten kararlar almaktadır. ("About us b")
<i>BM Terörle Mücadele Merkezi</i> 2017 tarihinde BM Genel Kurulu'nun 71/291 sayılı Kararı ile kurulmuştur. ("About us a")
<i>BM Orta Asya İçin Ortak Eylem Planı</i> 2011 yılında Orta Asya için Ortak Eylem Planı, Orta Asya Devletleri tarafından yapılan üst düzey bir toplantıda kabul edilmiştir. BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'ne ve güçlendirilmiş uluslararası ortaklığa dayalı ortak bir yaklaşımla terörizm tehdidini ele almak üzere tasarlanmış ilk bölgesel çerçevedir. ("Counter-terrorism in Central Asia")
<i>BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi</i> 1997'de kurulan ofis, terörizm ve şiddet içeren aşırılığın gelişen tehditlerini önlemek ve bunlara karşı koymak için Üye Devletlerle birlikte çalışır. ("UN Office on Drugs and Crime")
<i>Nükleer Terörizm ile Mücadele Küresel Girişimi</i> Girişim, nükleer terörizmi önlemek, tespit etmek ve yanıt vermek için küresel kapasiteyi (özellikle de nükleer ve radyolojik malzemelerin satın alınması, taşınması veya kullanılmasına yönelik) güçlendirmeye kendini taahhüt eden 89 ulusun ve altı uluslararası kuruluşun 2006'da oluşturduğu gönüllü ortaklığıdır. ("Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism"; "The Global Initiative To Combat Nuclear Terrorism")

Kaynak: Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bölgesel ve uluslararası örgütlerle olan ortaklıklar, Orta Asya'daki aşırılık ve terörizm tehdidi ile bölge güvenliğine yönelik iş birliklerini olumlu yönde etkilemiş ve bölge devletleri arasındaki diplomatik ve askerî ilişkilerini de kesin olarak güçlendirmiştir. Bu iş birliklerinin ikili ya da çok taraflı olarak devam etmesinde Kazakistan'ın önderliği önemlidir. Kazakistan, bölgede artan tehditler dikkate alındığında, Orta Asya ülkelerinin güvenlik alanında iş birliğini ve koordinasyonu güçlendirmesi gerektiği ortaya koymuş ve sınır ötesi modern tehditlerle daha etkin bir şekilde mücadele edebilmek için ülkeler arasında bilgi alışverişi mekanizmalarının geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Bunun için güvenlik ve istikrar alanında etkili diyalogun gerektiğine inanan Kazakistan, buna yönelik girişimlerde de bulunmuştur ("Güvenlik işbirliği").

Bu kapsamda Özbekistan ile stratejik ortaklık geliştirilmiş ve bu çerçevede bölge güvenliğine yönelik iş birlikleri (dış politika, savunma ve güvenlik, terörizm, dini aşırılık, organize ve siber suçlar, yasadışı göç, insan ticareti, yeni zorluklar ve silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi güvenlikle mücadele konularında yakın iş birliği) içinde olunmuştur. Kırgızistan ve Özbekistan ile olası terörist saldırılarına karşı ortak mücadele için güvenlik anlaşmaları imzalamıştır. Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'la birlikte terörizm, siyasi ve dinî aşırılık, ulusötesi organize suçlar ve tarafların istikrar ve güvenliğine yönelik diğer tehditlere karşı mücadelede ortak eyleme ilişkin anlaşmalar imzalanmıştır: buna göre, devletler teröristlere, aşırılık yanlılarına sığınma veya yardım sağlamayı reddedeceklerini ve bu amaçla onları cezai sorumluluk altına almaya ve suçluların iadesine ilişkin uluslararası anlaşmalar temelinde ilgili devlete teslim etmeye çalışacaklarını teyit etmekteydiler. Kazakistan, bölgesel güvenliğin sağlanmasında Afganistan'ın istikrarının önemine de vurgu yapmış ve Afganistan'ın bölgesel ilişkilerde aktif olarak yer alması ve bölgenin ekonomik ve siyasi süreçlerine entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu amaçla Özbekistan'la birlikte, bölgesel altyapı, enerji, ticaret, yatırım, transit

ve ulaşım projelerinin teşviki yoluyla Afganistan'ın kalkınma potansiyeline katkıda bulunarak Orta Asya'nın güvenliğini artırma çabalarına öncülük etmiştir (97-II/2000; Aben 55; "Kazakistan Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti Güvenlik Konseyleri yetkilileri arasında genişletilmiş planlı istişareler gerçekleştirildi"; "Güvenlik işbirliği").

3. Kazakistan ve Bölge Devletlerinin Terörle Mücadeledeki Başarısının Küresel Terörizm Endeksiyle Analizi

Akademik çalışmalarda güvenilir bir kaynak olarak görülen Küresel Terörizm Endeksi, bu çalışmanın analizinde kullanılarak Kazakistan'ın terörizmle mücadelesinin ve iş birliği içinde bulunduğu bölge devletlerinin (Türkmenistan hariç) "terörle mücadeledeki" başarısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dünya nüfusunun %99.7'sini kapsayan 163 ülkedeki terörizm etkisini analiz eden Küresel Terörizm Endeksi (Global Terrorism Index/GTI), olaylar, ölümler, yaralanmalar ve rehinelere kapsayan dört göstergeden oluşan bileşik bir ölçümdür. GTI, terörizmin etkisi üzerine ülkelerin sıralamasını sağlamak için bileşik bir puan üretir ve her ülkeyi 0'dan 10'a kadar bir ölçekte puanlar. Burada "0" terörizmin hiçbir etkisi yok demekken, "10" terörizmin en yüksek ölçülebilir etkisini temsil eder ("Global Terrorism Index").

Aşağıdaki Tablo, Türkmenistan hariç dört bölge ülkesinin 2011-2024 arasındaki terörizm endeksleri ve 163 ülke sıralamasındaki yerini göstermektedir.

Tablo 4: Küresel Terörizm Endeksleri (2011-2024)

Yıl	Kazakistan	Özbekistan	Tacikistan	Kırgızistan
2011	3.46 (38)	1.24 (72)	3.90 (32)	1.40 (69)
2012	2.84 (47)	0.76 (84)	3.21 (40)	0.92 (79)

2013	2.20 (53)	0.45 (88)	2.52 (49)	1.87 (59)
2014	1.54 (66)	0.06 (100)	1.97 (57)	1.32 (69)
2015	1.04 (78)	0.44 (89)	0.35 (96)	0.78 (82)
2016	2.93 (52)	0.23 (95)	0.18 (100)	1.22 (75)
2017	2.28 (60)	0.12 (101)	1.17 (72)	0.79 (80)
2018	1.68 (68)	0.06 (107)	4.56 (29)	0.38 (94)
2019	1.10 (77)	0.03 (110)	4.22 (35)	0.19 (100)
2020	0.70 (78)	0	3.54 (40)	0.10 (94)
2021	0	0	2.81 (47)	0
2022	0	0.72 (72)	2.21 (53)	0
2023	0	0.42 (80)	0.87 (71)	0
2024	0	0.23 (90)	1.00 (70)	0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur: "Global Terrorism Index"; "Terrorism Index | Asia"

2011 yılında Taraz'da 2016'da Aktobe ve Almatı'daki terör eylemlerinin Kazakistan'da can ve mal kayıplarına yol açması ile Kazakistan, "terörle mücadeleyi" devlet politikalarının önceliği haline getirmiş ve buna yönelik yasal düzenlemeler ve kurumsal altyapıya ağırlık vermiştir. Bu yıllardan itibaren de terörizm tehdidini ele almak üzere tasarlanmış hem bölgesel hem de uluslararası örgütler ve girişimler içinde olunmuş, bölge ülkeleriyle ortak projeler üretilmiştir. Bu politikalar sonucunda, tablodan da anlaşılacağı gibi Kazakistan'ın terörizmle mücadele kapsamındaki girişimleri olumlu sonuç vermiş ve son dört yılda da "terör eylemleriyle" anılmayan bir ülke olmayı başarmıştır. Benzer bir

gelişme Kırgızistan için de geçerlidir. Özbekistan ve Tacikistan için de ilk yıllardaki oranlarla kıyaslandığında terörizm konusunda önemli bir gelişme ve düşüş yaşandığı görülmektedir. Nitekim Özbekistan 2011 yılında 163 ülke arasında 72. sıradayken, 2024'te 90. sıraya, Tacikistan da 2011 yılında 32. sıradayken, 2024'te 70. sıraya yükselerek çok daha iyi bir noktaya gelmeyi başarmışlardır. Bu başarı ülkelerin bireysel çabası dışında Kazakistan'ın bölgedeki güvenliğe yönelik çabalarının da bir ürünüdür.

Sonuç

Orta Asya bölge devletlerinin güvenliğini tehdit eden sorunlardan biri de bölgeyle birlikte uluslararası güvenliği de tehdit eden “terörizm” olmuştur. Bölgenin jeostratejik ve jeopolitik yapısı, bir yandan bu tehdidi artırırken diğer yandan buna yönelik mücadeleyi de zorlaştırmaktadır. Bireysel mücadelenin önemi dışında Orta Asya ülkeleri ancak güçlerini birleştirerek bu tehditlere etkili bir şekilde karşı koyabileceklerinin farkındadırlar. Bu ülkelerden biri olan Kazakistan hem bireysel mücadelesi hem de iş birliğine yönelik liderliğiyle “terörizmle mücadelede” bölgede önemli bir aktör olmayı başarmış, alınan kararlarda ve uygulanmasında öncülük etmiştir.

Kazakistan, terörizmi uzun yıllar bir dış tehdit olarak görse de 2000'li yıllardan itibaren bu gerçeğe yüz yüze kalmasıyla birlikte “terörizmle mücadeleye” hız vermiştir. Bir yandan ülke içinde bu mücadeleye yönelik ciddi yasal düzenlemeler getirilirken bir yandan da bunları yürütecek kurumsal alt yapıyı güçlendirmiştir. Bunun dışında bölgesel ve uluslararası örgütlerle olan ortaklıklar çerçevesinde karar alıcı ve uygulayıcı bir ülke olarak dikkat çekmiş ve inisiyatif almaktan çekinmemiştir.

Bölge güvenliğini tehdit eden tüm diğer sorunlar gibi terörizmle mücadele konusunda da bölge ülkeleriyle iş birliğinin gerekliliğinin farkında olan Kazakistan, örgütlerle ortaklıklar dışında bölge ülkeleriyle de diplomatik ve stratejik ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda bu ülkeleri bir araya getirecek görüşmelere öncülük etmiş, ikili ya da çok taraflı anlaşmalar içinde

olmuş ve bu anlaşmalar kapsamında üzerine düşen görevleri yerine getirmiştir. Tüm bu girişimler hem ülke hem de bölgenin terörizmle mücadelesine dolayısıyla da bölge güvenliğine büyük katkı sağlamıştır. Nitekim bölge ülkelerinin küresel terörizm indekslerindeki yeri de bunu ispatlamaktadır.

Kaynakça

- (124/2018) Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2018 – 2022 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаны бекіту туралы, (Kazakistan Cumhuriyeti'nde 2018-2022 Dini Aşırılıkçılık ve Terörizmle Mücadele Devlet Programının onaylanması hakkında) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 15 наурыздағы № 124 қаулысы, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1800000124> (24.01.2025).
- (191-IV/2009) On Counteraction of Legitimization (Laundering) of Incomes Received by Illegal Means, and Financing of Terrorism, The Law of the Republic of Kazakhstan dated 28 August 2009 No. 191-IV., *Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan*, https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z090000191_ (18.01.2025).
- (226-V/2014) Penal Code of the Republic of Kazakhstan, The Code of the Republic of Kazakhstan dated 3 July 2014 № 226-V of the Law of the Republic of Kazakhstan, *Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan*, <https://adilet.zan.kz/eng/docs/K1400000226> (21.01.2025).
- (28-VI/2016) Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы, (Kazakistan Cumhuriyeti'nin aşırılık ve terörizmle mücadeleyle ilişkin bazı mevzuat düzenlemelerine ilişkin değişiklik ve eklemeler hakkında) Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 28-VI ҚРЗ, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000028> (19.01.2025)
- (31-III/2005) О противодействии экстремизму, (Aşırılıkla mücadele konusunda) Закон Республики Казахстан от 18 февраля 2005 года № 31-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 20.08.2024 г.), https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30004865 (17.01.2025).
- (407/2017) Киберқауіпсіздік тұжырымдамасын (Қазақстанның киберқалқаны) бекіту туралы, (Siber Güvenlik Konseptinin Kazakistan Siber Kalkanı onaylanması hakkında) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 407 қаулысы, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000407> (23.01.2025).
- (416-I/1999) Терроризмге қарсы күрес туралы, (Terörle mücadele konusunda) Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13

- шілдедегі № 416-I Заңы, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z990000416_/history (16.01.2025).
- (483-IV/2011) On Religious Activities and Religious Associations, The Law of the Republic of Kazakhstan dated 11 October, 2011 No. 483-IV., *Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan*, <https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1100000483> (18.01.2025).
- (51-VI/2017) On Introducing Amendments and Additions to the Constitution of the Republic of Kazakhstan, The Law of the Republic of Kazakhstan dated March 10, 2017 No. 51-VI 3PK, *Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan*, <https://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1700000051> (21.01.2025).
- (63-V/2013) Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы, Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 8 қаңтардағы № 63-V Заңы, (Kazakistan Cumhuriyeti'nin 8 Ocak 2013 tarihli ve 63-V sayılı Kazakistan Cumhuriyeti'nin Terörle Mücadeleye İlişkin Bazı Mevzuatına Değişiklik ve Ekler Yapılmasına Dair Kanunu) *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1300000063> (18.01.2025).
- (648/2013) Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2013 - 2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама туралы, Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 24 қыркүйектері № 648 (Kazakistan Cumhuriyeti'nde 2013-2017 Yılları Arasında Dini Aşırılıkçılık ve Terörizmle Mücadele Devlet Programı Hakkında, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 24 Eylül 2013 tarihli ve 648 sayılı Kararnamesi) Жарлығы, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1300000648> (28.01.2025)
- (97-II/2000) Қазақстан Республикасы, Қырғыз Республикасы, Тәжікстан Республикасы және Өзбекстан Республикасы арасындағы терроризмге, саяси және діни экстремизмге, ұлтаралық ұйымдасқан қылмысқа және Тараптардың тұрақтылығы мен қауіпсіздігіне өзге де қауіп-қатер төндіруге қарсы күрес жөніндегі бірлескен іс-қимыл туралы шартты бекіту туралы, (Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgız Cumhuriyeti, Tacikistan Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti arasında terörizm, siyasi ve dini aşırılıkçılık, ulusötesi örgütlü suç ve Tarafların istikrar ve güvenliğine yönelik diğer tehditlerle mücadele için ortak eyleme ilişkin Anlaşmanın onaylanması üzerine) Қазақстан

- Республикасының Заңы 2000 жылғы 9 қараша N 97-II, *Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі*, https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z000000097_/compare (08.02.2025).
- “9 Haziran - Askeri Personel ve Özel Kuvvetler Birliği Günü (9 июня - День военнослужащего и сотрудника подразделений спецназа), *Министерство внутренних дел Республики Казахстан*, 2022, <https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim/press/news/details/386302?lang=ru> (03.02.2025).
- Abdrakhman (Абдрахман), Б. (2023). Экстремизм мен терроризмге қарсы күрес заман талабы (Аşırılıkçılık ve Terörizmle Mücadele Çağımızın Bir Gereğidir.), *centre-tur.kz*, <https://centre-tur.kz/kk/maqalalar/zaiyrly-memleket/ekstremizm-men-terorizmge-qarsy-kures-zaman-talaby-832/> (17.01.2025).
- Aben, D. (2019). Regional Security in Central Asia: Addressing Existing and Potential Threats and Challenges, *Eurasian Research Journal*, Vol. 1, No. 1, ss.51-65.
- About CIS ATC, *The Commonwealth of Independent States Anti – Terrorism Center*, <https://eng.cisatc.org/132> (06.02.2025).
- About EAG, *EAG Eurasian Group*, <https://eurasiangroup.org/en/about-eag> (07.02.2025).
- About us a, *UN Office of Counter-Terrorism*, <https://www.un.org/counterterrorism/about> (08.02.2025).
- About us b, *UN United Nations Security Council - Counter-Terrorism Committee (CTC)*, <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/content/about-us> (08.02.2025).
- Altundağ, Zehra. (2016). Geçmişten Günümüze Şanghay İşbirliği Örgütü, *Avrasya Etüdleri*, Cilt.49, Sayı.1, ss.99-124.
- Asya'da Etkileşim ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı (CICA) (Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары жөніндегі кеңес (АӨСШК), *Қазақстан Республикасының Қазан (РФ) қаласындағы Бас консулдығы*, 2021, <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-kazan/press/news/details/253423?lang=kk&ysclid=m62c6af19f478768179> (06.02.2025).
- Аşırılıkla mücadele (Экстремизмге қарсы іс-қимыл), *Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі*, <https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim/activities/10764?lang=kk&ysclid=lwjsowl> (02.02.2025).

Ayupova (Аюпова), З.К. ve diğerleri. (2021). Правовая Политика Республики Казахстан В Противодействии Терроризму И Религиозному Экстремизму, (Kazakistan Cumhuriyeti'nin Hukuki Politikası Ve Terörizm Ve Dini Aşırılıkla Mücadele) *Всероссийский криминологический журнал*, No.15, C.4, ss.476-483.

Bugün Özel Hızlı Müdahale Birimi'nin kuruluşunun 20. yıl dönümü (Сегодня исполнилось 20 лет со дня образования специального отряда быстрого реагирования), Департамент полиции Костанайской области, 2023, <https://www.gov.kz/memleket/entities/mvd-kostanay/press/news/details/524758?lang=ru> (23.01.2025)

C5+1 ülkelerinin liderlerinin ortak açıklaması (C5+1 елдері көшбасшыларының бірлескен мәлімдемесі), *Қазақстандағы АҚШ Елшілігі мен Консулдығы*, 2023, <https://kz.usembassy.gov/kk/c51-leaders-joint-statement/> (07.02.2025).

CICA, <https://www.s-cica.org/index.php?view=page&t=about> (04.02.2025).

Countering Terrorism a, *National Security Committee of the Republic of Kazakhstan*, <https://www.gov.kz/memleket/entities/knb/activities/146?lang=en&ysclid=m5ybnc3m1517976567> (01.02.2025).

Countering Terrorism b, *osce*, <https://www.osce.org/countering-terrorism> (07.02.2025).

Counter-Terrorism 1, *Introduction to International Terrorism, United Nations Office on Drugs and Crime*, Vienna, 2018, ss.1-24, https://www.unodc.org/documents/e4j/18-04932_CT_Mod_01_ebook_FINALpdf.pdf (15.01.2025).

Counter-terrorism in Central Asia, *UN Office of Counter-Terrorism, UN Counter-Terrorism Centre (UNCCT)*, <https://www.un.org/counterterrorism/cct/counter-terrorism-in-central-asia> (07.02.2025).

Counter-terrorism in Kazakhstan: Why the death penalty is no solution, *Penal Reform International*, 2013, ss. 1-27, <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/10/Counter-terrorism-in-Kazakhstan-final.pdf> (23.01.2025).

Din İşleri ve Sivil Toplum Bakanlığı kuruldu (Дін істері және азаматтық қоғам министрлігі құрылды), *muftyat.kz*, 2016, <https://www.muftyat.kz/kk/news/country/2016-09-14/8172-din-isteri-zhne-azamattyk-kogam-ministrliги-kuryld/> (03.02.2025).

- Duysen (Дүйсен), A. (2024). Қазақстандағы террористік актілер, (Kazakistan'daki terör eylemleri) *centre-tur.kz*, <https://centre-tur.kz/kk/maqalalar/teris-agym/qazaqstandagy-terroristik-aktiller-864/> (16.01.2025)
- Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism (GICNT), NTI, <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/global-initiative-combat-nuclear-terrorism-gicnt/> (07.02.2025).
- Global Issues Countering Terrorism, UN, <https://www.un.org/en/global-issues/countering-terrorism> (15.01.2025).
- Global Terrorism Index, <https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#/> (08.02.2025).
- Гүвенлік ішбірлігі (Қауіпсіздік жолындағы ынтымақтастық), 2024 <https://baq.kz/qauipsizdik-zholyndagy-yntymaqtastyq-331925/> (06.02.2025)
- Наққымызда (Біз туралы), АҚПАРАТТЫҚ-НАСИХАТТАУ ЖӘНЕ ОҢАЛТУ ОПТАЛЫҒЫ ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫ, <https://aqniet.com/kz/> (04.02.2025).
- History of creation, fundamentals of activity, organizational structure, *Collective Security Treaty Organization*, <https://en.odkb-csto.org/25years/> (07.02.2025).
- International Center of Cultures and Religions, *astana.piramida.kz*, <https://astana-piramida.kz/en/center/> (05.02.2025).
- Karin (Қарин), Е. (2017) Қазақстандағы терроризм қауіп-қатері, (Kazakistan'da terör tehdidi) *ABAZ.KAZ*, <https://abai.kz/post/9087> (15.01.2025).
- Kaskabayeva, D. (2020). *Bağımsızlık Sonrası Kazakistan'ın Uluslararası Terörizmle Mücadeledeki Tutumu: Hukuki Bir Bakış*, Ankara: Astana Yayınları.
- Kazakhstan: Law No. 226-V, Criminal Code of the Republic of Kazakhstan, *UNHRC*, 2014, <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2014/en/122797> (21.01.2025).
- Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Servisi'nin "A" Güvenlik Servisi'nin Hizmeti (ҚР ҰҚК "А" АМҚ қызметі), *Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті*, 2019, <https://www.gov.kz/memleket/entities/knb/press/article/details/126?lng=kk> (02.02.2025).
- Kazakistan Cumhuriyeti ve Özbekistan Cumhuriyeti Güvenlik Konseyleri yetkilileri arasında genişletilmiş planlı istişareler gerçekleştirildi.

- (Қазақстан Республикасы мен Өзбекстан Республикасы Қауіпсіздік кеңестерінің аппараттары арасында кеңейтілген жоспарлы консультациялар өтті), *Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты*, https://www.akorda.kz/kz/executive_office/executive_office_news/kazakhstan-respublikasy-men-ozbekstan-respublikasy-kauipsizdik-kenesterinin-apparattary-arasynda-keneitilgen-zhosparly-konsultaciylar-otti-1 (06.02.2025)
- Kazakistan terörle mücadele birimi "Arystan" (Казахстанское подразделение антитеррора «Арыстан»), https://zonwar.ru/spec_arms/kazakhstan_alfa.html (03.02.2025)
- Kazakistan'da terörle mücadele yasaşı kabul edildi, *TRT AVAZ*, 2016, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/kazakistan-da-terorle-mucadele-yasasi-kabul-edildi/585cddd98a58c90e10ef2762?ysclid=m6e7hxjm7666996885> (23.01.2025).
- Kazakistan'da 7 büyük terör örgütü yasaklandı (Қазақстанда тыйым салынған 7 ірі террористік ұйым), *Mail.Kz*, 2017, <https://mail.kz/kz/news/economic/kazakstanda-tyiym-salyngan-iri-terroristik-uiym> (26.01.2025).
- McDermott, R. (2013). Kazakhstan Introduces New Counter-Terrorism Strategy, *Eurasia Daily Monitor*, Volume: 10 Issue: 66, <https://jamestown.org/program/kazakhstan-introduces-new-counter-terrorism-strategy/> (19.01.2025).
- Omelicheva, M. Y. (2010). The Ethnic Dimension of Religious Extremism and Terrorism in Central Asia, *International Political Science Review*, Vol. 31, No. 2, ss.167-186.
- Önal, B. (2022). *Yalnız Kurtlar*, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Rızhiçkin (Рыжичкин), Н. (t.y). Казахстанская Модель Противодействия Религиозному Экстремизму И Терроризму, (Kazakistan'ın Dini Aşırıılık ve Terörizmle Mücadele Modeli) ss.134-149, https://www.imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2018_01/Ryzhichkin_134-149.pdf (17.01.2025).
- Semerikov, V. (t.y). KGAÖ'nün Kolektif Güvenlik Sistemi, Çeviren: Dr. Almagül İsina, *TASAM*, https://tasam.org/Files/Icerik/File/Valeri_SEMERYAKOV-TR_pdf_83087e36-07b3-4026-9520-92c738a761eb.pdf (08.02.2025).

- Sharipova, D. ve Serik Beissembayev. (2023). Causes of Violent Extremism in Central Asia: The Case of Kazakhstan, *Studies in Conflict & Terrorism*, 46:9, ss.1702-1724.
- Soliev, N. (2015). Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan, *Counter Terrorist Trends and Analyses*, Vol. 7, No. 1, ss.50-57.
- Sorel, J.M. (2003). Some Questions About the Definition of Terrorism and the Fight Against Its Financing, *EJIL*, Vol. 14 No. 2, ss.365-378.
- Terör örgütlerinin listesi (Террористік ұйымдардың тізімі), *Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті*, 2015, <https://www.gov.kz/memleket/entities/pravstat/press/article/details/17671?lang=kk&ysclid=m5yagetqkw533835991> (25.01.2025).
- Terrorism Index | Asia, <https://tradingeconomics.com/country-list/terrorism-index?continent=asia> (08.02.2025).
- Terrorism, *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/terrorism> (15.01.2025).
- Teslova, E. (2023). Kazakhstan removes Taliban from list of terrorist organizations, *AA*, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/kazakhstan-removes-taliban-from-list-of-terrorist-organizations/3096203> (15.01.2025).
- The Global Initiative To Combat Nuclear Terrorism, *U.S Department of State*, <https://2017-2021.state.gov/the-global-initiative-to-combat-nuclear-terrorism/> (08.02.2025).
- The list of prohibited foreign organizations in Kazakhstan, *e.gov*, Public services and online information 2024, https://egov.kz/cms/en/articles/religion/zaprewennye_organizacii (24.01.2025).
- UN Office on Drugs and Crime, <https://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/index.html> (07.02.2025).